

Styczeń 2026

AKTUALNOŚCI PRAWNE dla Sieci Krakowskich Organizacji Działających na rzecz Cudzoziemców

Spotkania Sieci Krakowskich Organizacji Działających na rzecz Cudzoziemców są częścią projektu finansowanego ze środków Unii Europejskiej - Program Równych Praw realizowany przez Fundację im. Stefana Batorego.

2 stycznia Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć przedłożyło swoją opinię **do Projektu ustawy o wygaszeniu rozwiązań wynikających z ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (UD345).**

Poniżej prezentujemy nasze uwagi, pragniemy jednak zaznaczyć, że mają one charakter skrótowy, ze względu na rekordowo krótki okres przeznaczony na konsultacje z organizacjami społecznymi, który obejmował łącznie 3 dni robocze, w okresie świątecznym.

Należy wyrazić ubolewanie nad tak krótkim czasem przeznaczonym na prowadzenie konsultacji społecznych tak istotnej ustawy, której przyjęcie będzie miała bezpośredni wpływ na prawie milion uchodźców z Ukrainy objętych ochroną tymczasową i korzystających dotąd z postanowień tzw. Specustawy ukraińskiej jak i na wiele tysięcy innych obywateli Ukrainy, których legalny pobyt określały w trybie szczególnym dotychczasowe regulacje. Doniosłość skutków projektowanych zmian przemawia za szerszym uwzględnieniem głosu środowisk eksperckich oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych, posiadających bezpośrednio, praktyczne doświadczenie w pracy z tą kategorią osób.

Zmiana brzmienia art. 109 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2025 r. poz. 223, 389, 619, 621 i 1794) [odmowa ochrony czasowej]

Wprowadzona zmiana budzi wątpliwości z uwagi na pojawienie się nieznanej dotąd instytucji „decyzji dopuszczenia cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu korzystania z ochrony czasowej”. Przepis ten wymaga dalszego uszczegółowienia, określenia konsekwencji prawnej wydania takiej decyzji oraz wprowadzenia przewidzianego przez kpa środka zaskarżenia i ścieżki odwoławczej. W innym razie, ustawodawca doprowadzi do zbyt daleko idącej ingerencji i uznaniowości w przedmiocie wykluczania wnioskodawców z ochrony czasowej, co z kolei tworzy ryzyko naruszenia podstawowych gwarancji wynikających z prawnomiędzynarodowej zasady non-refoulement.

Zmiana art. 112 Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 337, 620, 621, 1301 i 1794) – dalej: Specustawa [zmiana zasad świadczeń i pomocy dla beneficjentów ochrony czasowej]

Daleko idące zmiany odnośnie zasad przyznawania i realizacji różnych form wsparcia i pomocy dla beneficjentów ochrony czasowej, wymagają pogłębionej analizy, ze względu na nich doniosłe konsekwencje dla podstawowych praw tych osób. Wątpliwości budzi przede wszystkim zmiana trybu obligatoryjnego na fakultatywny „*Minister (...) może zapewnić pomoc beneficjentowi ochrony czasowej*”. Zapewnienie wsparcia polegającego na zakwaterowaniu oraz podstawowej pomocy medycznej wynika bowiem bezpośrednio z prawodawstwa UE i w razie uruchomienia w przyszłości ochrony czasowej, nie może pozostawać wyłącznie opcją w gestii państwa przyjmującego.

Za nieproporcjonalnie krótki należy też uznać graniczny termin przyznawania takiego wsparcia, określony jako maksymalnie 60 dni w okresie 12 miesięcy od pierwszego dnia zdarzenia, które było podstawą wydania decyzji Rady Unii Europejskiej, stwierdzającej istnienie masowego napływu wysiedleńców. Doświadczenia z obecnego kryzysu humanitarnego wywołanego wojną na Ukrainie jasno wynika, że kluczowe jest, aby taka pomoc miała dłuższy i bardziej stabilny oraz przewidywalny charakter, sprzyjający skutecznej integracji.

W art. 112d. projekt proponuje również wyróżnienie kategorii uchodźców o szczególnych potrzebach min. Wskazując na osoby, „które były ofiarami tortur, gwałtu lub innych poważnych form przemocy psychicznej, fizycznej lub seksualnej,”. Chociaż specjalne traktowanie tej kategorii osób jest jak najbardziej zasadne to wątpliwości budzi efektywność tego przepisu. Brak jest bowiem wskazania kto i w jakim trybie będzie dokonywał oceny kwestii tortur, czy innych form przemocy, co z kolei tworzy ryzyko nierównego traktowania osób, które nie zostaną w tym zakresie poprawnie zidentyfikowane. Doświadczenia podobnych zapisów z Ustawy o udzielaniu cudzoziemców ochrony sugerują, że nadal brak jest skutecznego systemu wczesnej identyfikacji ofiar przemocy i tortur. Postulujemy uszczegółowienie tych zapisów.

Do kategorii osób wrażliwych, zaliczono również kobiety i mężczyzn, którzy ukończyli odpowiednio 60. i 65. rok życia, pod warunkiem, że ile nie pobierają oni polskiego świadczenia emerytalnego, nie pracują i nie posiadają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej pełnoletnich zstępnych, którzy podlegają obowiązkowi alimentacyjnemu.

Nasz sprzeciw budzi ten ostatni warunek, bezzasadnie dodatkowo ograniczający krąg osób uprawnionych do szczególnego traktowania w ramach udzielanej pomocy. Wątpliwości budzi praktyczna skuteczność takiego zapisu i realne możliwości rzetelnej weryfikacji. Brak też informacji kto i na zasadach jakich przepisów (polskich czy ukraińskich) miałby ustalać istnienie obowiązku alimentacyjnego w danym przypadku. Przepis w tej części ten jest w naszej ocenie nadmiarowy i postulujemy jego usunięcie.

Zmiana art. 42l Specustawy [karta CUKR]

Projekt przewiduje wydłużenie terminu na rozpatrywanie wniosków o kartę CUKR z początkowo zakładanych 90 do 180 dni. Pragniemy wyrazić duże rozczarowanie z uwagi na fakt, że pomimo licznych deklaracji rządowych, wnioskowanie o ten rodzaj zezwolenia nadal nie jest możliwe, a informacja o wydłużeniu czasu przewidzianego na prowadzenie tych

postępowań godzi w podstawowe założenie jakim miało być uproszczenie trybu, przesłanek i przyspieszenie postępowań w tym zakresie. Bardzo duża grupa beneficjentów ochrony czasowej planuje ubiegać się o legalizację w tym trybie, co pozwoliło by na bardziej płynne przejście z fazy ochrony do fazy normalizacji zezwoleń pobytowych i przejście do zwykłego trybu, co jest kluczową przesłanką długoterminowej integracji osób w Polsce już dobrze zaaklimatyzowanych i pracujących.

Zmiana art. 100d Specustawy [przedłużenie spoczywania terminów w sprawach pobytowych]

Zmianę tę należy ocenić negatywnie. Jest to kolejne już przedłużenie okresu spoczywania terminów, które w tak długiej perspektywie czasowej nie wydaje się konieczne ani w pełni uzasadnionej, a godzi w zasadę pewności prawa, przyczyniając się do dalszej niepewności co do statusu prawnego cudzoziemców, których te postępowania dotyczą.

Z kolei pozytywnie oceniamy zmianę dotyczącą zakończenia spoczywania terminów w postępowaniach o udzielenie ochrony międzynarodowej (uchylenie art. 100da Specustawy).

Zmiana art. 22 Specustawy [legalność pracy obywateli Ukrainy bez statusu UKR]

Projekt postuluje uchylenie art. 22 Specustawy, który w aktualnym brzmieniu umożliwia obywatelom Ukrainy, w tym osobom niebędącym beneficjentami ochrony czasowej, podejmowanie zatrudnienia na polskim rynku pracy bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę, pod warunkiem powiadomienia przez podmiot powierzający pracę właściwego powiatowego urzędu pracy w terminie 7 dni od dnia podjęcia pracy przez cudzoziemca.

Uchylenie tego przepisu może prowadzić do niejasności w zakresie legalności zatrudnienia oraz kontynuacji legalnej pracy osób nieobjętych zakresem art. 116 ustawy o ochronie. Projekt ustawy odnosi się m.in. do przedłużenia legalności pobytu obywateli Ukrainy niebędących beneficjentami ochrony czasowej, pomija jednak kwestie związane z dostępem do rynku pracy. W związku z powyższym zasadne jest umożliwienie kontynuacji zatrudnienia na dotychczasowych zasadach obywatelom Ukrainy legalnie przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (w tym osobom, którym na mocy przedmiotowego projektu przedłużono możliwość legalnego pobytu w Polsce - art. 42), a które nie posiadają numeru PESEL ze statusem UKR.

Gdzie szukać pomocy?

Osoby potrzebujące informacji dotyczących sytuacji uchodźców z Ukrainy mogą korzystać z bezpłatnej pomocy prawnej świadczonej przez Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć.

Zachęcamy do kontaktu i kierowania zapytań prawnych na:

porady@pomocprawna.org

Infolinia prawna: +48 693 390 502